

БОРБА ПРОТИВЪ ТУБЕРКУЛОЗАТА

Издание на Варненското Дружество за борба противъ Туберкулозата. *Борба*

Д-ръ Ат. Куртевъ
председател на Д-вото за борба
противъ туберкулозата.

ПРАЗДНИКА НА РОЗИТЪ

Въ България умиратъ годишно 12 до 15,000 души отъ туберкулоза. Пресмѣта се, че болни на легло отъ туберкулоза има всѣки моментъ около 60,000 души. Въ Европа сръдно на 1000 умирация се падатъ 15 отъ туберкулоза, а у насъ 150. На 10,000 души население сръдно за Европа умираатъ годишно 18 отъ туберкулоза, а у насъ 35, или съ други думи смъртността отъ туберкулоза у насъ е два пѣти по-голяма, отколкото общо въ Европа. Трето едно обстоятелство, което заслужава да ни спре вниманието и ни налага особенни задължения, то е, че до като почти въ всички държави на Европа смъртността отъ туберкулоза отъ войнитѣ насамъ показва една явна тенденция да намалява, у насъ напротивъ, тя се засилва. Тѣзи данни сами вече поставятъ въпроса:

Защо туберкулозата у насъ е тѣй широко разпространена и толкова жестоко смъртоносна?

Ние знаемъ вече, че агента за разпространяването на туберкулозата е единъ микробъ, нареченъ бацила на Кохъ. Знаемъ сжщо, че болестта е заразителна т. е., че се предава отъ човѣкъ на човѣкъ. Но онова, което не знаемъ въ България и което докарва голѣмото ни нещастие то е, че не сж известни носителитѣ на заразата и какъ ди ги направимъ безвредни за другитѣ. Д-вото за борба противъ туберкулозата си поставя именно тая целъ, да издири заболѣлитѣ отъ туберкулоза, да ги упѣти правилно въ лѣкуването имъ, да ги поучи какъ да предпазватъ другитѣ и да научи здравитѣ какъ да се предпазватъ отъ заразяване. За тая целъ дружеството открива диспансери, разполагающа съ всички средства за ранното разпознаване на туберкулозата и чрезъ една систематична регистрация туря въ известностъ заболѣлитѣ т. е. носителитѣ на заразата. Д-вото издържа при диспансера сестри посетителки, които периодично посе-

щаватъ дома на заболѣлия, упѣватъ го въ начина на живота му, взематъ всички предпазители мѣрки по отношение на другитѣ и въ беседи разясняватъ какъ да се предпазватъ здравитѣ отъ заразяване. Разширявайки своята дейностъ и при достатъчни средства д-вото открива изолационни домове за неизлѣчимо болнитѣ и санаториуми за по-леко заболѣлитѣ, а чрезъ своето централно управление способствува за прокарване на мѣроприятия отъ социаленъ характеръ, които засѣгатъ по-основно причинитѣ за заболѣване отъ туберкулоза.

Д-вото за борба противъ туберкулозата въ Варна поради недостатъчностъ на средства не е могло до сега да осъществи първоначалната своя задача — откриването на единъ диспансеръ. Тая година, д-вото съ най-чиститѣ си средства, съ средствата които ще се събератъ отъ празника на розитѣ и съ съдѣйствието на общината ще пристѣпн къмъ реализирането на тази си цѣль. Но единъ диспансеръ веднажъ откритъ, ще трѣбва и да се поддържа.

Тая широка дейностъ на дружеството се нуждае отъ много средства, които се получаватъ изключително отъ частната благотворителностъ. За това смѣло може да се посочи на д-вото за борба противъ туберкулозата като изразъ на нарастналото съзнание въ обществото за дългъ къмъ ближния и на едно по-дълбоко схващане на дѣлото за самопомощъ. Средствата, които ще се събератъ презъ празника на розитѣ по своя размѣръ ще свидетелствуватъ за размѣра на това съзнание. Нека днешния день — празника на розитѣ бжде едно тържество на милосердието надъ грубия егоизмъ.

Предлагайки Ви една роза, ние Ви предлагаме емблемата на обществената солидарностъ, на сдружената воля за по-човѣшки животъ.

Купете си една роза!

ОТЪ ТУБЕРКУЛОЗА
страдатъ въ България повече отъ
150000 души

Отъ нея умиратъ всѣка година
около 15000 души

Помогнете на боледующитѣ да се излѣкуватъ
за да бждатъ полезни на семейството и народа си!

Д-ръ Ал. Недѣлковъ
Управ. лѣкарь на Държ. Дет. Мор. Санаториумъ.

ТУБЕРКУЛОЗНАТА ПРОБЛЕМА

Най-разпространена и най-гибелна отъ всички болести и зарази е туберкулозата. Току речи цѣлото човѣчество е заразено отъ туберкулоза, ала една сравнително малка частъ става жертва на заразата. Човѣческиятъ родъ съ вѣкове се бори съ туберкулозната зараза и човѣшкиятъ организъмъ се е приспособилъ до известна степенъ къмъ заразата, като е придобилъ способностъ да се бори и защищава. Не всѣко заразяване води къмъ заболѣване. Лекитѣ заразявания напротивъ създаватъ невъзприемчивостъ къмъ нови и повторни заразявания. Тѣ предпазватъ отъ заболѣване. Много честитѣ и злокачествени заразявания не винаги преминаватъ безследно и често пѣти причиняватъ тежки заболѣвания и смъртъ. Здравия и силния организъмъ притежава по-голяма способностъ да се брани и понася по-лесно всички заболѣвания, всички зарази, въ това число и туберкулозата. Въ това именно се крие расковничето за предпазване и лѣкуване на човѣчеството отъ туберкулозната зараза.

Човѣкъ презъ цѣлия си животъ е изложенъ на заразявания, ала най-често заразяването отъ туберкулоза става въ детската възраст, въ най-раннитѣ детски години. Туберкулозната наследственостъ, която порано се отхвърляше, сега вече се допуска въ известни, макаръ и рѣдки случаи. Умирацията на кърмачетата презъ първитѣ три месеца следъ ражданието най-често се дължатъ на туберкулозната наследственостъ или ранно заразяване. Колкото по-късно се зарази детето, толкова заболѣването бива по-леко, толкова по-голяма е вѣроятността да преживѣе и понесе заразата. Раннитѣ детски туберкулозни заразявания и заболѣвания, напр. скрофулозата, понѣкога предпазватъ отъ заболѣвания за цѣль животъ.

Мѣрkitѣ за опазване отъ туберкулозната зараза сж двоими: първо, отстраняване и избѣгване възможнитѣ случаи на заразяване, и второ — засилване съпротивата на организма спрѣмо заразата.

Борбата противъ туберкулозата трѣбва да започва отъ най-ранната детска възраст. За да запазимъ възрастнитѣ отъ заразяване и заболѣване трѣбва преди всичко да предпазимъ децата отъ заболѣване. Здравето на децата гарантира възрастнитѣ отъ заболѣване. Грижата за децата, за подрастващитѣ поколения е сжщевременно грижа за опазване здравето на възрастнитѣ, на бждещитѣ поколения, за запазване силата и здравето на нацията.

Сжщината и ключа на цѣлата противотуберкулозна борба, на общественото здравеопазване се крие въ опазване на детското население, въ закаляване и закрѣпване на детския организъмъ. Всѣка една болестъ и зараза трѣбва да се отстраняватъ и лѣкуватъ въ самото начало, при проява на първитѣ признаци. Борбата съ туберкулозата у възрастнитѣ носи по-скоро палиативенъ характеръ и има значение само до толкова, до колкото чрезъ нея се намаляватъ и отстраняватъ изворитѣ на заразяване.

Мѣрkitѣ за борба съ туберкуло-

зата въ детската възраст сж устремени въ две посоки: първо, — предпазване, второ — лѣкуване. За предпазване на децата отъ туберкулозата е нужно, отъ една страна, премахване и унищожение на заразнитѣ туберкулозни огнища, чрезъ което ще се намалятъ случаитѣ на заразяване, а отъ друга — закрепване на растещия детски организъмъ и засилване съпротивата му противъ туберкулозната зараза. Лѣкуването на туберкулозата има сжщевременно и предпазно значение — намаляние на носителитѣ и съячитѣ на заразата.

Детския диспансеръ е крайгълния камѣкъ на цѣлата противотуберкулозна постройка. Чрезъ диспансеритѣ се откриватъ туберкулознитѣ огнища, началнитѣ заболѣвания, и се взематъ своевременно мѣрки, както за предпазване на здравитѣ и изложенитѣ на заразяване, тѣй сжщо за лѣкуване и спасяване на заболѣлитѣ. Отъ една страна на диспансера се редятъ здравнопредпазни заведения: ученически и детски лѣтовища, горски училища, училища на открито, дневенъ санаториумъ и детски игрища (площадки). А отъ друга — лѣковити институти, детски санаториуми за бѣлодробна и хирургична туберкулоза, специални туберкулозни болници, училища — санаториуми, трудови санаториални училища и колонии.

Диспансера е осѣта, около която се движи противотуберкулозната обществена борба, той е сръдището и връзката въ цѣлата мрѣжа отъ здравнопросвѣтни, предпазни и лѣчебни заведения за борба съ туберкулозата. Диспансера ръководи, създава или съдействува да се създадатъ всички ония средства необходими за предпазване и борба съ туберкулозата. Диспансера трѣбва да бжде единъ органъ живъ, подвиженъ и предприемчивъ, който да привлече дейното участие на вещи лица, на преданни и дейни ратници, на всички обществени организации и сръди. Въ борбата противъ туберкулозата трѣбва да бжде заинтересовано и ангажирано участието на цѣлото общество въ лицето на неговитѣ представителни тѣла и самодейни обществени и професионални организации при близкото участие и съдействие на държавната властъ.

Безъ съдействието на държавата и безъ живото и дейно участие на всички слоеве отъ населението, борбата противъ туберкулозата е обречена на несполука. Ето защо е необходимо и наложително въ интереса на народното здраве, за опазване здравето на сегашнитѣ и иднитѣ поколения отъ грозната туберкулозна зараза да се ангажира въ борбата съ тая напасть цѣлото общество, цѣлокупния народъ. Учения съ ума и перото, богатия съ пари, а сиромаша съ труда трѣбва да се обединятъ въ общото дѣло за борба съ най-големата и коварна обществена злина. Успѣха на борбата зависи изключително отъ правилната организация и отъ обединението на общественитѣ сили. Въ сговора и съединението е силата и мощта на народа.

Туберкулозата е излѣчима!

Д-ръ А. Стателовъ.

Ранната туберкулоза и лѣкуването ѝ

Бѣлодробната туберкулоза е излѣчима. Въ първия стадий на своето развитие, когато заболяването е ограничено и заема незначително мѣсто въ тъканята на бѣлитѣ дробове, туберкулозата е излѣчима. Но за това е нужно болния на време да се яви при лѣкаръ, за да се опредѣли характера на заболяването и почне лѣчението. Често пжти, понеже признаците на ранната туберкулоза сж много общи, неясни и неопредѣлени, трудно е поставянето на диагнозата. Това се отнася и до началните кръвоизлияния на бѣлия дробъ, когато туберкулозния фокусъ е незначителенъ, и невъзможно е съ средствата, съ които разполагаме, да се опредѣли мѣстото му.

Малко сж тия болни съ начална туберкулоза, които се явяватъ при лѣкаръ въ началото на своето заболяване. Всички тия неопредѣлени симптоми, придружаващи заболяването се тълкуватъ отъ болнитѣ като признаци на малокръвие, бронхитъ, малария и др. И чакъ когато заболяването напредне, когато процеса завладѣе голѣма частъ отъ бѣлитѣ дробове, се търси помощта, за да се направи въ такъвъ случай нищо или много малко.

Голѣмо число болни, при опредѣляне диагнозата на ранната туберкулоза, почватъ сами да се лѣкуватъ. По съвети на близки и окръжаващи, а кой не става лѣкаръ при подобни случаи, почва се ходене по курорти и села. Счита се, че чистия балкански въздухъ е достатъченъ да

излѣкува болния. Въмѣсто да се отиде въ санаториумъ, безразлично частенъ или държавенъ, изхарчватъ се паритѣ по курорти, гдето силитѣ на болния се още повече изхабяватъ отъ безсистемния животъ и хранене. Болнитѣ казватъ: какво ми трѣбва да се лѣкувамъ, нали чистъ въздухъ и добра храна? Това мога да имамъ и мога самъ да си наредя, гдето искамъ.

Не е въпроса само въ чистия въздухъ и добрата храна. За лѣкуване на болнитѣ отъ туберкулоза нуженъ е санаториаленъ режимъ. Защото за да се лѣкуватъ успѣшно болнитѣ, психиката на които, вследствие на специфичната болестъ, е своеобразна и трудно податлива, необходимъ е режимъ, строгъ, казарменъ. Болнитѣ по заповѣдъ трѣбва да се хранятъ, почиватъ, разхождатъ, спятъ. Както и при всѣкаква друга работа, така и при лѣкуване на туберкулозата, само дисциплината може да даде добри резултати.

Всѣки пропуснатъ день, всѣки изгубенъ день, влошава положението на болния. И догдето въ първитѣ месеци на заболяването може да стане излѣкуването съ по-малко средства и въ по-късо време, закъсняването и бавенето на болния да почне рационално лѣкуване, освенъ че влошава състоянието му, но прави съмнително и оздравяването.

Защото напреднатата болестъ първомъ разсипва материално семейството на болния и следъ това погубва и самия него.

Д-ръ П. Д. Скорчевъ.

Приносъ къмъ успѣха на нашата борба съ туберкулозната зараза

Две еднакво важни условия за успѣшния изходъ на нашата борба противъ охтиката сж:

Да засилимъ съпротивната способностъ на организма и да отстранимъ възможноститѣ за заразяване.

Ако въ първата посока вече доста много се прави съ ежегодно умножаващитѣ се ученически колонии и разни други лѣтовища, съ привикването на нашата младежъ къмъ спортъ и туризмъ, въ другата посока — да ограничимъ разпространението на туберкулозната зараза — ние още почти нищо не сме сторили.

Тя безогледно се шири и разнася въ нашитѣ семейства, училища, работилници, обществени мѣста и учреждения и ние стоимъ нехайни, ние не правимъ дори привиденъ опитъ да ѝ се противопоставимъ.

Туберкулозната зараза се прѣска свободно и безъ никакви ограничения сжщо тъй и изъ нашитѣ най-хубави, най-живописни и най-здравословни селища.

Охтиката е която у насъ се радва на най-широки свободи!

Ала крайно време е да я възпремъ, да пресѣчемъ пжтя на нейното всепобѣдно шествие, да я притиснемъ и ограничимъ, да я локализираме и унищожимъ.

Защото ние виждаме какъ всѣка година все нови и нови селища, самонарекли се „курорти“ се завладяватъ отъ туберкулозната зараза и ние стоимъ безгрижни и нѣми спрѣмо неизмѣримата опасностъ, каквато носятъ съ себе си за домъ и общество болнитѣ отъ напреднала охтика, живущи въ своитѣ често многочелядни семейства или търсещи изцеление изъ домоветѣ на многобройнитѣ селски лѣтовища.

За тия два широки пжтища, по които се движатъ у насъ туберкулозната зараза ми е днесъ думата.

Естественъ стремежъ у охтичавитѣ е да търсятъ начинъ и срѣдства да бждатъ излѣкувани. Мнозина отъ нашитѣ туберкулозни, пригодни за лѣкуване въ нашитѣ два санатория не се одобряватъ, поради недостигъ на легла, съ мѣсто въ тѣхъ и се виждатъ принудени да дирятъ подходящо климатолѣкуване или въ ремиранитѣ наши лѣтовища или въ разнитѣ, ежегодно самовъздигащи се въ тоя санъ села и паланки.

Болни съ открита, често твърде злокачествена туберкулоза потеглятъ презъ лѣтото къмъ тия лѣковити селища, нагнѣздатъ се всрѣдъ многолюдни челяди, общуватъ съ тѣхнитѣ деца и юноши, оставятъ тамъ своята зараза и на есенъ си отиватъ. Селската челядь, безъ всѣка дезинфекция, пакъ се настанява въ вече заразенитѣ стаи и презимува въ тѣхъ въ цѣлата си цѣлокупност.

Такива болни лѣтовници сж крайно опасни за нашето село.

Тѣ безогледно и безконтролно, и съ нехаенъ егоизмъ разнасятъ туберкулозната зараза въ най-здравословнитѣ ни села и ги охтичаватъ.

Много такива наши курортни мѣста, бидейки следъ войнитѣ масово посещавани отъ охтичави сега сж вече заразени съ туберкулоза.

Сжщата сждба ще сполети и ония хубави села изъ варненско, които сж си спечелили завидна слава на лѣковити лѣтовища.

Най-правия пжтъ да се изкорени отъ човѣчеството туберкулозата е да се запазятъ децата здрави.

Туберкулозата е предотвратима!

Бѣлобродната туберкулоза е края на песенъта, която запѣта на детето въ неговата люлка.

ф. Берингъ

Въздухъ и слънце за децата

Д-ръ Борисъ Ив. Божковъ

Управител-лѣкаръ на Държ. болница.

Нѣколко думи за костната туберкулоза

Който боледува отъ костна туберкулоза, трѣбва да лѣкува не само заболѣлото мѣсто, но и цѣлия си организмъ. Обръщане най-сериозно внимание и грижа за общото състояние на организма е първото и най-главното основно изискване при лѣчението на костната туберкулоза, защото последната се е появила при вече разстроено организмъ и защото костната туберкулоза не се явява никога самичка — тя е най-често придружена отъ туберкулозни поражения на нѣкои отъ вътрешнитѣ органи и на лимфатичнитѣ жлези. Въ детската възраст туберкулозата на бронхиалнитѣ жлези е често първия етапъ къмъ костното туберкулозно заболяване.

Организмътъ, който крие едно или нѣколко туберкулозни огнища въ себе си, трѣбва, въ борбата и защитата противъ туберкулознитѣ бактерии, да бжде подкрепенъ и засиленъ въ всѣко отношение. Съвсемъ и далечъ е недостатъчно да се лѣкува костната туберкулоза само на мѣстото на болката. Наложителни и необходими сж прилагането мѣрки, които въздействуватъ общо върху цѣлия организмъ. Много слънце и чистъ въздухъ е паролата въ тази борба!

Тази парола, за щастие, е вече разбрана, възприета и лесно изпълнима. По-мъчно изпълними, но сжщо тъй необходими, сж други две изисквания за добрия успѣхъ на лѣчението, а именно добра храна и продължителенъ покой. Въздухъ, слънце, добра храна и покой — ето четиритѣ кардинални условия въ борбата противъ туберкулозата въобще и костната туберкулоза въ частности. Не трѣбва да се прави разлика между костната туберкулоза и туберкулозата на бѣлитѣ дробове при взимане на мѣрки по отношение закрѣпването и засилването на организма на болния. За лѣкуване на една и друга туберкулоза тѣзи мѣрки сж еднакво необходими.

До като лѣкуването на бѣлодробната туберкулоза въ специални санаториуми е желано отъ всички и е стремление на всички, сжщата

нужда по отношение на костната туберкулоза не всѣкога се съзнава ясно и много по-малко грижи се полагатъ за общото подигане на организма на болнитѣ отъ тази последната болестъ.

Цената и важността на климатическиятъ и диетичниятъ мѣрки е била изтъквана и въ старо и въ ново време отъ учениитѣ, но да се въведе въ система и метода за лѣчение прекарването цѣлъ день на откритъ въздухъ и слънце, т. е. да се кжпе поспоянно организмътъ въ въздухъ и слънце, да се живѣе въ свободната и чиста природа съ лѣчебна целъ, е главно заслуга на швейцарскитѣ лѣкари Бернхардъ и Ролие. Тѣ съ най-голѣма енергия и постоянство показаха, че се постигатъ добри резултати при лѣчението на костната туберкулоза когато се лѣкува не само болното мѣсто, но общо цѣлия организмъ. Тѣ сж които изработиха методитѣ на слънцелѣчението. И у насъ вече публиката е доста запозната съ това евтино и достъпно средство.

Мнозина, обаче, сж заблудени още, че трѣбва да се пече на слънце само болното мѣсто. Това е голѣмо и пакостно заблуждение. Безразлично где е ядката на заболяването — винаги целъта на слънцелѣчение то е да се постигне едно енергично въздействие върху цѣлата повърхност на тѣлото. Слънце и въздухъ трѣбва да облѣятъ цѣлата черупка за да оздравѣе ядката. Колкото по-черняването на цѣлата кожа е по-голѣмо, толкова изгледитѣ на лѣчението и бждашето на болния сж по-добри.

Укрѣпи ли се организма на болния чрезъ слънце, въздухъ, добра храна и покой — излѣкуването на костната туберкулоза е осигурено. Погрѣшно сжщо се мисли, че само въ санаториуми, по планинитѣ и край морето се постигатъ добри резултати. На всѣкъде има слънце, на всѣкъде има чистъ въздухъ и на всѣкъде може да се лѣкува туберкулозата — стига това да става системно и подъ ръководство на лѣкари.

Всѣки охтичавъ, който храни по земята, въ обществени мѣста, върши престѣпление.

Д-ръ Н. Василева.

Туберкулозата във детската възраст

Наредъ съ рахита, туберкулозата се явява най-честата хроническа болест във детската възраст.

Туберкулоза по наследство не съществува; дори когато майката е тежко болна, детето се ражда чисто отъ туберкулоза; но заразяването става още във най-ранната детска възраст, когато детето е във постоянен контактъ съ болни отъ туберкулоза.

Най-често заразата става презъ дихателнитъ пжтища, чрезъ въздуха, замърсенъ съ туберкулозни бактерии, разсѣявани отъ туберкулозни болни. Много рѣдко заразата става презъ храносмилателния каналъ, посредствомъ млѣкото отъ туберкулозни крави.

Почти всички заразени бозайничета умиратъ; при по-големитъ деца заразата често пжти остава скрита и при укрѣпване на организма, човѣкъ може да остане здравъ презъ цѣлия животъ; обаче при отслабване на тѣлото, недостатъчно хранене, заболяване отъ паразитни болести, скритата туберкулоза може да се развие и да даде видими прояви.

Най-честата локализация на туберкулозното заболяване сж трахеобронхитнитъ жлези (жлезитъ между бѣлитъ дробове), най-благоприятната проява на туберкулозата, която във повече случаи се излѣкува. Но отъ първичното огнище заразата може да се разпространи по кръвоносенъ и лимфатиченъ пжтъ въ различни органи и да даде менингитъ или милиарна туберкулоза, (разсѣяна въ всички органи), които свършватъ винаги съ смъртъ следъ 3—4 недѣли, или пжкъ туберкулоза на жлезитъ, кожата, плеврата, перитонеума, коститъ и ставитъ, които изискватъ продължително лѣкуване.

Най-рѣдко във детската възраст се наблюдава бѣлодробната туберкулоза.

Отъ начина на заразяването проявитъ на туберкулозата и последствията отъ тѣхъ във детската възраст, се опредѣлятъ и пжтищата за борба съ този опасенъ социаленъ бичъ.

Главната опасностъ изхожда отъ страна на болнитъ отъ туберкулоза родители, кърмачка, прислуга, съседи. Едно сигурно средство за предпазване отъ зараза е безопасната противотуберкулозна ваксина Бе-Се-Же, но докато тя започне да се прилага масово, необходимо е спазването на всички хигиенически мѣр-

ки, които ще осигурятъ здравето на детето. Детето трѣбва да се държи по възможностъ далечъ отъ туберкулозни болни, особено във първитъ години отъ живота.

Освенъ чрезъ въздуха, заразата може да стане при пълзене по нечистия подъ, чрезъ замърсени ржце, играчки, лъжливи цицки; ето защо малкитъ деца трѣбва да се оставятъ до проходаването имъ, а дори до втората годишна възраст във детски кошарки; лъжливитъ цицки да се изхвърлятъ отъ употребление; да не се позволява на децата да си смучатъ прѣститъ, навикъ, който забелъзваме не само у кърмачетата, а често пжти и у деца въ училищната възраст.

По голѣмитъ деца да измиватъ ржцетъ си преди ядене. Да се избѣгватъ лесно замърсяващитъ се играчки.

Отъ заразата чрезъ млѣкото могатъ да се предпазятъ децата, като се взема млѣко отъ здрави, туберкулизиранни крави и отъ семейства, въ които нѣма болни отъ туберкулоза.

Да се създаде у децата навикъ да не хранятъ и плюятъ кждѣто заварната.

Наредъ съ избѣгване на заразата, трѣбва да се стремимъ да усилимъ съпротивлението на организма, да увеличимъ неговитъ защитителни сили.

Чистъ въздухъ, слънце и здрава храна, ето факторитъ, които ще укрѣпятъ детския организъмъ, за да се противопостави на туберкулозната зараза, която го дебне отвредъ.

Най-сетне, необходимо е честото контролиране на децата отъ лѣкаръ, за да се открие на време туберкулозното заболяване, още във първия стадий, когато се подава на лѣкуване.

Нуждата отъ създаване на противотуберкулозенъ диспансеръ е належаща; съ издирване на туберкулозни болни, диспансерътъ поема и грижата за децата отъ туберкулозни семейства, за тѣхното предпазване и укрѣпване; открива раннитъ заболявания във детската възраст и предотвратява гибелнитъ форми на туберкулозата.

Съзнавайки голѣмото значение на този здравенъ институтъ, нека подкрѣпимъ Дружеството за борба противъ туберкулозата, което има за задача да открие и издържа такъвъ диспансеръ и съ щедростта си да изпълнимъ единъ голѣмъ свой общественъ дългъ.

Д-ръ Ив. Теодоровъ.

Туберкулоза и психотерапия

Мнозина интелигентни читатели, а още повече лѣкари, които не сж запознати съ въпроса за внушението, ще поклатъ съмнително главата при прочитането на надслова на настоящата статийка. Туберкулозни бактерии и психотерапия — това е ирония, ще помислятъ тѣ.

Но да разгледаме спокойно въпроса, обаче преди да захванемъ разглеждането, трѣбва да хвърлимъ единъ кжсъ погледъ върху причинитъ и симптомитъ на туберкулозата. Главната причина на охтиката, както днесъ на всѣкого е известно, се заключава въ туберкулознитъ бактерии, а главнитъ симптоми на развитата болестъ се състоятъ отъ: кашлица, отсъствие на апетита, тѣлесно отслабване, безсъние и надъ всичко това витае страхъ — страха отъ неизлѣчимостта на болестта и страха отъ смъртта; този страхъ овладява вниманието на болния и влече следъ себе си постоянно мислене за болестта, а това мрачно, безнадежно състояние на духа отравя живота му. Всичкитъ споменати симптоми се преплитатъ и влияятъ единъ върху другъ, тѣщо влошаването на единъ отъ тѣхъ има за следствие влошаването на всичкитъ други.

Да разгледаме сега симптомитъ единъ по единъ, за да видимъ, мо-

же ли внушението да действава благотворно върху тѣхъ, като захванемъ отъ кашлицата. При нормални условия кашлицата се предизвиква отъ събрали се въ дихателнитъ тржби и достигнали до гръмъля храчки; тукъ храчкитъ произвеждатъ дразнене на лигавата ципа, вследствие на което се появява кашлица, която се продължава до тогава, до дето се изкашлятъ — се изхвърлятъ навънъ храчкитъ. Щомъ стане това настѣпва успокояване до следваще набиране на храчкитъ. Значи нормално при всѣки пристѣпъ на кашлицата трѣбва да има храчки. Не е, обаче, тѣй у туберкулознитъ: тукъ кашлицата начесто продължава и безъ храчки само вследствие на нервно дразнене на съотвѣтното мѣсто, произхождащо отъ самовнушение и не рѣдко просто отъ навика. Това е сухата кашлица на туберкулознитъ, която начесто измжчва болнитъ. — Вещо приспособени внушение и самовнушение, както е доказано чрезъ опити, въ подобни случаи може да намали, а въ нѣкои случаи и свършено да премахне тая произхождаща отъ душевни причини, кашлица.

Колкото се касае до апетита, то главната причина на отсъствието му при туберкулозата се заключава не въ нѣкои органически изменения

Д-ръ Конст. Куситасевъ.

Пжтищата на туберкулозната зараза

Съ откриването на туберкулозния бацилъ отъ великитъ немски ученъ Робертъ Кохъ въ 1882 год. борбата противъ туберкулозата доби съвсемъ нови насоки и много по-здрави основи.

Това откритие ни даде много по-силни оръжия за борба противъ туберкулозата. Защото, за да може да се победи едно зло, трѣбва да се унищожи преди всичко неговата причина. А Робертъ Кохъ показа именно кой е причинителътъ на туберкулозата. По-късно, изследванията на други видни учени обясниха подробно начинитъ, по които става разпространението на туберкулозната зараза и пжтищата, по които тя прониква въ човѣшкия организъмъ и съ това улесниха още повече борбата противъ нея.

Заразяването съ туберкулозни бактерии става главно чрезъ: 1) храчкитъ на туберкулозни болни, 2) изпражненията и урината на болни отъ туберкулоза въ червата или бѣбрежитъ, 3) секретитъ на туберкулознитъ язви, абсцеси, фистули и др. и 4) млѣкото на крави страдащи отъ говежда туберкулоза.

Когато единъ боленъ отъ открита туберкулоза на бѣлитъ дробове храни по пода на стаята, на работилницата, по улицата и пр. той изхвърля съ храчкитъ си грамадно количество живи туберкулозни бактерии. Последнитъ измиратъ вънъ отъ тѣлото сравнително скоро, обаче въ храчкитъ тѣ сж обвити съ слюзъ и затова не загиватъ тѣй лесно и бърже. Когато нѣкой се замърси съ такива храчки, може лесно да се зарази отъ туберкулоза. Това става особено често съ децата, които играятъ постоянно по пода и на улицата, замърсяватъ лесно ржцетъ си съ храчки и вкарватъ следъ това прѣститъ си въ носа или устата, а заедно съ това и бацилитъ въ тѣлото си. Сжщитъ храчки въ слузъ, че не се премахнатъ, изсъхватъ, смесватъ се съ праха и при метене на пода, изгърсване на килими, дрехи и пр. попадатъ въ въздуха. Сжщо и изсъхналитъ туберкулозни бактерии за дълго запазватъ своята жизнеспособностъ и ако при вдишането на такъвъ прахъ тѣ попаднатъ въ нашия организъмъ, могатъ да го заразятъ.

Другъ източникъ, доста важенъ при заразяването съ туберкулоза представляватъ споредъ виднитъ немски хигиенисти Флюге и милионитъ дребни капчици, които туберкулозно-болнитъ изхвърлятъ при кашлене, кихане и говорене. Тѣзи капчици съдържатъ туберкулозни бактерии. Като попаднатъ въ въздуха тѣ оставатъ за дълго време да плаватъ въ него и при дишането могатъ лесно да попаднатъ въ тѣлото ни.

Употрѣбата на сждове и предмети (чиници, лжжици, играчки, носни

въ самия стомахъ — въ нѣкоя стомашна болестъ, а въ депресията, безнадежността, страха и други подобни явления отъ чисто душевенъ произходъ, при които, както доказали опититъ на професоритъ Павловъ, Гейеръ, Сапаевъ и други, внушението може да подобри количествено и качествено отдѣлянето на стомашния сокъ, да повдигне апетита, да усили и подобри оползотворяването на храната и да увеличи вследствие на това тежината на тѣлото на болния.

Лошото настроение на духа, съмнението, безнадежността, страха отъ смъртта и други черни мисли сж чисто душевни явления, произхождащи отъ спонтанни самовнушения; които, както е доказано, могатъ чрезъ обмислени внушения да се неутрализиратъ, да се намалятъ и въ благоприятенъ случай съвсемъ да се премахнатъ.

Безсънието на туберкулознитъ въ повече случаи зависи отъ лошото и мрачното настроение на духа и се премахва отъ себе си следъ подобрието на тѣхното душевно състояние.

А какъ стои работата съ туберку-

кърпички, бельо и др.) съ които сж служили туберкулозно-болни и сж замърсени по този начинъ съ храчки, плюнки, урина, гной и пр. може косвено да стане причина за заразяване. Сжщо и храна употребявана отъ боленъ или замърсена съ храчки често пжти пренася заразата. При това мухитъ замърсяватъ най-много храната, кацайки първо на храчкитъ, а следъ това на нея.

Обичаятъ да се цѣлуватъ децата по устата, особено ако това става отъ туберкулозни болни сжщо така въ нѣкои случаи става причина за предаването на туберкулозата.

Отдавна се води споръ между ученитъ дали млѣкото на крави, болни отъ говежда туберкулоза може да причини заразяване или не. Днесъ този начинъ на заразяване може да се счита за доказанъ. Особено английскитъ учени обърнаха голѣмо внимание на този въпросъ и споредъ тѣхъ голѣма частъ отъ туберкулознитъ заболявания на червата у малкитъ деца се дължи именно на заразяване съ млѣко отъ крави, болни отъ говежда туберкулоза (тѣ наречената бисерна болестъ).

Отъ голѣма важностъ за предпазването отъ туберкулозата е обстоятелството, че не всѣки човѣкъ заболѣва отъ тази болестъ.

За да може туберкулозния бацилъ да намѣри благоприятна почва за вирѣне необходимо е известно предразположение за това отъ страна на организма, а това става винаги когато последния по единъ или другъ начинъ е изгубилъ съпротивителната си сила. Така, кѣмъ заразяване съ туберкулоза сж предразположени предимно децата на туберкулозни родители и хора, на които организма е отслабналъ поради нѣкоя болестъ.

Алкоолизмътъ безразлично дали е умѣренъ или неумѣренъ отслабва сжщо съпротивителната сила на организма и подготвя благоприятна почва за загниждането и развитието на туберкулозния бацилъ. Хроническото недояждане, физическата и умствена преумора, недоспиването, влажното, тъмно и непровѣтрено жилище, лошитъ трудови условия и нередовния животъ отъ своя страна сж едни отъ най-важнитъ фактори за появяването и разпространението на болестта. Ето защо борбата противъ проникването на туберкулозния бацилъ въ организма на човѣка трѣбва да се води паралелно съ заздравяването на последния, съ изкореняването на алкоолизма, подобрието на жилищнитъ условия, особено за трудящитъ се народни маси и създаването на здрави хигиенични трудови условия. Само по този начинъ борбата противъ туберкулозата ще бжде цѣлостна и успѣшна.

лознитъ бактерии, може ли внушението да ги унищожи? — Разбира се, не, както и никакво друго срдство не може да направи това, но внушението може странично да повлияе върху тѣхъ: ограничението на кашлицата, повдигането на апетита, възстановяването на съня, подобрието на душевното състояние, събуждането на жизнерадостността укрѣпватъ организма на болния, усилятъ защитителната му сила и по този начинъ спомагатъ въ борбата му противъ загнизилитъ се въ него микроби. Повече отъ това не може да направи никакъвъ другъ способъ на лѣкуване.

Отъ гореказаното отъ себе си изпква заключението, че внушението може да помогне при лѣкуването на туберкулозата, обаче при това лѣкуване внушението и самовнушението трѣбва не да замѣстватъ другъ способи на лѣкуването, като санаториалното или даже медикаменталното, а да имъ помагатъ. Съ тѣхната помощъ всѣко друго лѣкуване ще върви много по-успѣшно, отколкото безъ тѣхъ*).

*) Интересуваниятъ се може да се освѣтли по-широко по въпроса чрезъ книгата: „Мисль и здраве“.

Д-ръ Б. Т. Драмовъ.

Туберкулозата на половитѣ органи

Половитѣ органи често сж изложени на туберкулозно заболѣване. Това заболѣване или е послѣствие отъ обща зараза на организма съ кохови бацили, както е при бѣлодробната туберкулоза, или се явява на мѣстна почва у лица наслѣдствено предразположени къмъ туберкулоза. Така наприимѣръ забелѣзано е, че при нѣкои случаи отъ триперъ или случайно натѣртване на нѣкой органъ въ послѣствие се развива туберкулоза на тоя органъ съ всички присѣщи на болестѣта явления.

Най-често заболѣватъ яйцата, семеннитѣ вѣрви и простатната жлеза у мъжете, яйчницитѣ и придатцитѣ у жената; пикочния каналъ сравнително рѣдко се заразява.

Признацитѣ на туберкулознитѣ поражения сж общи и за двата пола: болестѣта се развива много бавно, безъ особени болки и даже безъ повишена температура.

Както при всички туберкулозни поражения на мѣстото, гдѣто се е загноѣдила заразата, пѣвоначално се образуватъ едни малки възелчета, които постепенно нарастватъ, разбухватъ като ядки пълни съ една мѣтна съсирена материя. Едновременно съ растението на туберкулознитѣ възелчета умѣртвява се околната тъканъ, кожата изтънява и се пробива, като образува една или повече фистули, отъ които се отдѣля мѣтна блѣдо-жълтеникава материя. Фистулитѣ зарастватъ много бавно, нѣкога стоятъ открити съ години.

Ние различаваме туберкулоза на пикочния каналъ — постепенно каналътъ се задръства, пикането се затруднява. Следъ известно време

образува се фистула, презъ която се отдѣля мѣтна материя и пикочъ.

Туберкулоза на яйцата и семеннитѣ. Първоначално заразата се загноѣжда въ придатъка на едното яйце, постепенно минава въ самото яйце и семеннитѣ, може да премине и въ другото яйце. Болестѣта се развива много бавно, безъ особени болки; заразеното яйце се увеличава по обемъ, става твърдо, следъ време почва да флукутира, прѣбива се кожата и се образуватъ фистули.

Туберкулоза на простатната жлеза: и тука имаме едно бавно увеличение на жлезата съ тенденция нагнояване и фистулиране. Болнитѣ се оплакватъ отъ напѣнъ за често пикане, тежестъ въ областта на седалището, образуватъ се фистули въ мѣхурътъ, въ гѣзното черво и т. н.

Туберкулозата на половитѣ органи е отъ голѣмо значение за живота на чловѣка. Дѣйствително тя рѣдко се обръща въ обща туберкулоза, не води непосредствено къмъ смѣртъ, но създава дълготрайни страдания на чловѣка, гнети го физически и морално като понижава, даже убива половото му чувство и го прави неспособенъ за възпроизвеждане. Особено като се има предъ видъ, че отъ туберкулоза се заразяватъ повечето млади, привидно въ цвѣтуще здраве и жизнерадостни индивиди, можемъ да си прѣдставимъ трагизма въ живота на тия болни.

И при все това, слънчевитѣ и пѣсѣчни бани, морския въздухъ при наличността на добра храна могатъ да спомогнатъ за успѣшното лѣкуване на туберкулозната зараза.

Зжболѣкаръ Е. Коенъ.

Уста, жбѣ и туберкулоза

Наука за здравеопазването се стреми да открива и издирва сжществениѣ причини, които произвеждатъ болезненото състояние въ организма отъ една страна, и отъ друга — съпротивлението, което организмъ оказва противъ дадена зараза. Различното съпротивление, което индивидитѣ оказватъ противъ дебнеющата зараза е дало поводъ за издирването и изучването на защителнитѣ елементи, които отдѣлнитѣ организми притежаватъ за да се борятъ противъ болестѣта. защото организмѣтъ съ собственитѣ си средства могатъ да организиратъ известна съпротива противъ разразното нападение. Тази организирана защита, ще достигне своя максимумъ при единъ а приори здравъ организмъ, което пѣкъ е резултатъ на едно нормално физиологическо равновесие.

Общата хигиена именно има за цѣль да поддържа това равновесие, за да бждатъ всѣкога готови защителнитѣ елементи и своевременно да указватъ нужната съпротива.

Хигиената на устата и жбѣтъ, като частъ отъ общата хигиена, иматъ своя цѣль въ тази нескончаема жизнена борба, която организмъ ни поддържа въ всѣки моментъ отъ нашето сжществуване.

Устата, които криятъ въ себе си множество и разни видове микроорганизми, представляватъ единъ добъръ разсадникъ за тѣхното развитие и размножаване. Кариознитѣ, загнили жбѣ, съ дълбокиѣ си отвѣрстия, представляватъ открити врати за коховитѣ бацили къмъ лимфатичнитѣ жлези и въ такъвъ слу-

чай тѣ могатъ да бждатъ причина за минаването и насажданието на туберкулозната зараза въ организмъ.

Сдѣвкването на храната е единъ важенъ физиологиченъ процесъ при храносмилането: добре сдѣвканата храна, следъ като претърпи първото си измѣнение въ устата подъ влиянието на плюнката, се подава по-лесно на действието на стомашния и др. сокове и бива тогава най-добре използвана и асимилирана.

Жбѣния кариесъ, съ цѣлия си коренъ отъ придружаващитѣ го усложнения, поражда едно патологическо състояние на известни наши тъкани, намалява и даже унищожава тѣхнитѣ функции, много важни при изпълнението на единъ отъ най-важнитѣ съвети въ борбата противъ туберкулозата — доброто хранение, и съ това поставя организмъ ни въ състояние да укаже по-слабо съпротивление на туберкулозната зараза.

Много накратко казано, устата и жбѣтъ, които се намиратъ въ началото на храносмилателната система и дихателната такава, ако тѣхната хигиена е пренебрегната, могатъ евентуално да откриватъ входнитѣ врати за туберкулозната зараза отъ една страна, и отъ друга — да способствуватъ за намаляване защителнитѣ елементи на организмъ за борба противъ туберкулозата.

Ето защо борбата противъ туберкулозата трѣбва да включва въ себе си пропагандирането и популяризирането хигиената на устата и жбѣтъ.

**Деца се раждатъ винаги здрави,
а се заразяватъ отъ туберкулоза отъ
родителитѣ си**

Родители, пазете децата си отъ зараза!

**БОРБАТА ПРОТИВЪ ТУБЕРКУЛОЗАТА Е БОРБА
за социални реформи и обществена правда.**

Задачитѣ за диспансера за грѣдоболни.

Предпазването на хората отъ туберкулозната зараза играе сжщо такава голѣма роля въ борбата съ туберкулозата както и лѣчението на заболѣлитѣ отъ последната. Освенъ многото просвѣтни, социални и други мѣрки, ние притежаваме и едно друго мощно оръжие за тази борба — противотуберкулозния диспансеръ. Изникналъ отдавна въ Франция и Белгия, пробилъ си пѣтъ у насъ едва презъ последнитѣ години, противотуберкулозниятъ диспансеръ представлява единъ отъ най-важнитѣ здравни институти, които трѣбва да водятъ ефикасна борба съ туберкулозата и ние съ всички средства трѣбва да подкрепимъ неговото най-широко приложение у насъ. Въ Варна е предстоѣще откриването на единъ такъвъ диспансеръ отъ Д-вото за борба съ туберкулозата и по този случай ние считаме за необходимо да запознаемъ обществото съ задачитѣ на противотуберкулозния диспансеръ.

Диспансера има за задачи:

1) Да издирва туберкулознитѣ болни и установява болестѣта имъ по срѣдствомъ съвременнитѣ научни способности.

2) Да се грижи за настаняване болнитѣ въ подходящи санитарни заведения (санаториуми, болници приюти и пр.)

3) Да поучава болнитѣ и домаш-

нитѣ имъ относително личната профилактика на болестѣта.

4) Да се грижи и поддържа хигиената въ жилищата на туберкулознитѣ болни.

5) Да дезинфицира помѣщенията и дрехитѣ на болнитѣ.

6) Да раздава препирки за болнитѣ и леглата имъ дето има нужда и до колкото срѣдствата позволяватъ.

7) Да раздава плювалници и дезинфекционни срѣдства за събиране и обезвреждане хракитѣ.

8) Да прави ревизии въ жилищата на болнитѣ и следи за изпълнение на препорѣчителитѣ отъ диспансера мѣрки.

9) Да ревизира работнитѣ помѣщения, въ които сж работили или работятъ пациентитѣ и дава съветъ на притежателитѣ или управителитѣ имъ.

10) Да събира отъ самитѣ лица и тѣхнитѣ лѣкари данни досѣгнати по-нататъшната участъ на болнитѣ и семействата имъ, гледани отъ диспансера.

11) Да ходатайствува предъ властитѣ, благотворителнитѣ дружества и частни лица за подпомагане на болнитѣ, гледани отъ диспансера.

12) Да прилага специфично лѣкуване върху болни — изпратени отъ лѣкуващия ги лѣкаръ.

Диспансера за грѣдоболни

е сѣрдцето и мозъка на обществената борба съ туберкулозата. ДИСПАНСЕРА е основната клетка на обществената противотуберкулозна организация.

Домашенъ санаториумъ.

Напоследъкъ лѣкаритѣ и туберкулозно-болнитѣ често говорятъ съ голѣми надежди за санаториумитѣ. Мнозина мислятъ, че санаториумитѣ сж единственото и неизбежно мѣсто, гдето може да се излѣкува туберкулозно болния. Обаче, работата не е точно тъй. Ако туберкулозата е констатирана въ самото ѣ начало, твърде често не е нужно непременно болния да отиде въ санаториумъ, а излѣкуването му може да се постигне и въ дома на болния, стига да се оказва правилно живѣне и строга лична хигиена. Ако болестѣта е по-напреднала и болния не може да се бори съ нея при обикновени домашни условия, което решава лѣкаръ, само тогава става наложително санаториално лѣчение. Но и санаториалното лѣкуване може въ много случаи да се осъществи и въ дома на болния. Санаториумитѣ, съ тѣхния строгъ режимъ и постояненъ лѣкарски надзоръ сж нужни за по-тежкитѣ случаи. Ако ли болестѣта не е занемарена и нѣма усложнения, всѣки болень може да нареди у дома си **домашенъ санаториумъ**, стига да може да спазва санаториаленъ режимъ и да има редовенъ лѣкарски надзоръ. При тия условия и у дома си всѣки болень може да се излѣкува тъй добре, както въ санаториумъ. А за тая цѣль е нужно, щото болния да има: 1) отдѣлна, самостоятелна хигиенична стая; 2) да може да се ползува съ чистъ въздухъ и да има съответно облекло; 3) да може да се храни добре; 4) да следва точно наредения отъ лѣкаръ начинъ на живѣне — относително лежене, хранене, спане, разходка и пр.; 5) да следи самъ здравето си и да съобщава на лѣкаръ всѣка промѣна, която забележи у себе си.

Всичко, което болния трѣбва да знае, е казано на друго мѣсто. Тукъ ще добавимъ само нѣкои особености на домашното лѣкуване.

Преди всичко да видимъ, какъ да се нареди лѣкуването съ чистъ въздухъ. Най-простия начинъ е да се държи прозореца на стаята отворенъ дено и ноще. По-добре е, ако има балконъ, тераса, стрѣха или градина, цѣль денъ да се прекарва тамъ. Още по-добре е, ако болния може да прекарва презъ денъ извънъ града или селото, макаръ и подъ нѣкое дърво на сѣнка. Болния

ще лежи на креватъ или на сѣгемъ легло-столъ. При лошо времѣ се прибира въ стаята. Зиме стаята, макаръ и съ отворенъ прозорецъ, се отоплява 1 пѣтъ на денъ.

Какъ трѣбва болния да си пркарва времето, презъ деня и нощи определя лѣкаръ. Обикновенно болния трѣбва да става въ 7 часа ранъ и да си изтрива тѣлото съ студена вода; въ 7 часа трѣбва да прави I закуска; отъ 7—9 часа лежи въ легло въ стола вѣнъ; 9 часа да вземе II закуска; отъ до 11 часа да се разходка; 11—12 часа да лежи; 12—1 часа да обѣда; 1—4 ч. да лежи; въ 4 часа да вземе III закуска; 4—6 часа да се разходка; 6—7 часа да лежи, 7—8 часа да вечеря и въ 9¹/₂ часа да си лѣга за спане. Лѣкарътъ е компетентенъ да дава мѣня часовѣтъ за разходка и лежане, както и да позволява работа въ зависимостъ отъ състоянието на болния. Сжщността на санаториалното лѣкуване е въ това, да се нареди живота на болния тъй, че да дава възможност на болния организъмъ да събира повече запасни сили, отколкото харчи, та да може да се бори съ болестѣта. Затова на болния нужно душевно и тѣлесно спокойствие презъ време на лѣкуването. Трѣбва да се избѣгватъ: уморяващи излишни движения, всѣкакви грижи и вълнения. Това се достига, щото болния се изолира въ отдѣлна стая и не допуска при себе си никого, освенъ най-близкитѣ. При то трѣбва да се нареди добро гледане на болния. Чистене на стаята и стелкитѣ, навременно даване храна и лѣкарства и пр. Постепенно, ако оздравява, лѣкаръ допуска болния да лежи по-малко и да се занимава съ своето занятие. Но това става предпазливо, постепенно.

Болния трѣбва самъ да следи какъ се отразяватъ на него лежането, разходката и работата, кое е полезно и кое вредно. Но на трудно е за болния да бжде бопристрастенъ къмъ себе си. Особено въ периода на оздравяването болния надценява своитѣ сили и често се преуморява, което е вредно за него. Отъ друга страна, преувѣличениятъ страхъ за здравето е сжщо вреденъ. Трѣбва болния да е уверенъ въ себе си и да има достатъчно воля, за да изпълни точно нареденията на лѣкаръ. По тоя начинъ най-бърже и най-сигурно оздравѣе.